

Tuokiokuvia Lublinista

”Hämärä laski. Kaupungin ulkopuolella oli vielä hiukan valoa, mutta kapeat kadut ja korkeat rakennukset olivat jo pimennossa. Lamput ja kynttilät syttyivät puodeissa. Partaisia juutalaisia liikkui pitkissä kauhtanoissaan ja väljissä saappaissaan kaduilla matkalla iltarukoukseen...” Näin kuvaa Isaac Bashevic Singer sadan vuoden takaista Lublinia kirjassaan *Lublinin taikuri*.

Sata vuotta sitten Lublinissa oli noin kahdeksankymmentätuhatta asukasta. Heistä juutalaisia oli hieman yli puolet. Nyt Lublinissa asuu lähes neljäsataatuhatta asukasta ja kaupungin juutalaiseen seurakuntaan kuuluu neljätoista ihmistä. Ja vain sata vuotta sitten Lublinia pidettiin ortodoksisjuutalaisuuden keskuksena Puolassa. Vuosisatojen ajan juutalainen kulttuuri eli ja kehittyi Lublinissa monista vaikeuksista ja juutalaisille asetetuista rajoituksista huolimatta. Juutalaiset saivat esimerkiksi oikeuden asettua asumaan Lublinin vanhan kaupungin alueelle vasta vuonna 1862. Niinpä juutalaisten asutus keskittyi erityisesti vanhan kaupungin vieressä sijaitsevaan Podzamcen kaupunginosaan. Lublinin juutalaiset puhuivat pääasiassa jiddišiä ja kaupungissa ilmestyi 1900-luvun alkupuolella kaksi jiddišinkielistä lehteä, päivälehti *Lubliner Tugblat* ja viikkolehti *Lubliner Sztyme*.

Toinen maailmansota ja saksalais miehitys muuttivat kaiken. Toista maailmansotaa on tässä kau-

pungissa vaikea unohtaa. Majdanekin keskitysleiri, josta on tehty museo, sijaitsee kaupungin laidalla. Heinäkuussa 1944 neuvostoarmeija ja puolalaisten vastarintaliikkeiden taistelijat löivät Lublinin alueella olevat saksalaisjoukot. Elokuusta 1944 tammikuuhun 1945 Lublin toimi Puolan vapautettujen alueiden väliaikaisena pääkaupunkina. Lublinissa luotiin tuolloin pohja niin sanotulle ”Puolan kansantasavallalle”.

Singerin kirjan katkelma, Lublinin juutalaisten kohtalo ja kaupungin myöhemmät vaiheet nousivat mieleeni kulkiessani talvisena iltapäivänä Lublinin vanhan kaupungin sivukaduilla. Talot katujen varrella olivat niin ränsistyneitä, että niistä olisi hie-man kunnostamalla saanut oivalliset kulissit melkein mihin tahansa 1900-luvun alkua kuvaavaan elokuvaan.

Lublinin kaupungin eräänä erikoispiirteenä on vuonna 1918 perustettu Katolinen yliopisto KUL. Kaupungissa on toinenkin, puolalaisen Nobel-palkitun, Marie Curie Sklodowskan nimeä kantava yliopisto. Kaikkiaan kaupungissa on kuusi korkeakoulua, mikä myös näkyy katukuvassa. Kirkon miehiä ja opiskelijoita liikkuu kaupungilla huomattavan paljon.

Vietin aamupäivän Katolisessa yliopistossa osallistuen luennoille ja jututtaen oppilaita ja heidän opettajiaan. Yliopistolla oli tänään luentoja aihees-

ta ”Euroopan Unioni Raamatun valossa”. Luennot olivat pääsääntöisiä hyvin EU-myönteisiä. Valtaosa opiskelijoistakin kertoi minulle suhtautuvansa toiveikkaasti Puolan jäsenyyteen Euroopan Unionissa.

Kyselin keskustelukumppaneiltani myöskin paavin merkitystä heille ja Puolalle. Karol Wojtyłahan kävi yliopistossa jatkuvasti luennoimassa ennen valintaansa paaviksi.

En voi väittää yllättyneeni siitä, että kaikki keskustelukumppanini pitivät paavia aikamme johtavana moraalisen auktoriteettina. Kysymystäni sairastelevan paavin mahdollisesta kuolemasta lähes kavahdettiin. Jotkut uskoivat paavin kuoleman vaikuttavan jonkin verran puolalaisten uskonnolliseen käyttäytymiseen esimerkiksi siten, että puolalaisten kirkossa käynti saattaa sen jälkeen vähentyä. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, ettei paavi Johannes Paavali II:n seuraajan puheita ja kannanottoja seurata Puolassa enää yhtä suurella mielenkiinnolla.

Ensimmäiset muistoni Lublinista liittyvät kaupungin katoliseen yliopistoon KUL:iin. Yliopistossa pitää edelleen majaansa Leszek Madzikin johtama teatteri Scena Plastyczna. Toimin Madzikin tulkkina muutamassa koulutustapahtumassa 1980-luvulla ja vierailin samoihin aikoihin ensimmäisen kerran Lublinissa hänen luonaan. Madzikin teatterissa ei käytetä lainkaan sanoja. Teatteritaidetta opiskelevat nuoret toimivat sen näyttelijöinä. Näyttelijät vaihtuvat noin neljän vuoden väliajoin, vain Madzik pysyy. Kyse on siis kokolailla *auteur*-teatterista.

Tuo vierailuni on jäänyt hyvin voimakkaasti mieleeni. Talvinen kaupunki teki kovin harmaan ja provinssimaisen vaikutelman, suhteellisen suuresta koostaan huolimatta. Lublinin kaupungin väestömäärä kasvoi nopeasti toisen maailmansodan jälkeen, kun kaupungin alueelle rakennettiin suuria teollisuuslaitoksia. Enimmillään noissa eri tuotantolaitoksissa työskenteli yli kuusikymmentätuhatta työntekijää. Tänään työttömyys koettelee Lubliniakin. Puolassa työttömyys on 20,6 prosenttia. Kyse on valtavasta ongelmasta.

1980-luvun Lublinissa työttömyyttä ei ainakaan

virallisesti ollut olemassa. Mutta eivät palkatkaan olleet kummoiset. Kuukauden työstä maksettiin mustan pörssin kurssien mukaan keskimäärin parisataa Suomen markkaa. Hän jolla oli dollareita tai muuta länsivaluuttaa saattoi siis elää varsin leveästi, vaikka ankean näköisissä kaupoissa ei ollut juuri mitään ostettavaa. Niinpä ehdotin ensimmäisenä iltanani Lublinissa Madzikille ja muutamalle hänen luokseen kokoontuneelle näyttelijälle, että lähtisimme syömään johonkin ravintolaan. Lupasin laittaa pöydän koreaksi.

Ajoimme Madzikin autolla silloin kaupungin parhaan ja lähes ainoan hotellin Unian tyhjään pihaan ja kävelimme reippaasti ravintolasaliin. Sekin oli tyhjä. Ravintolan keittiöstä kuului kuitenkin epäviireistä yhteislaulua. Menin keittiöön. Heti ensisilmäyksellä havaitsin, että henkilökunta viettää todennäköisesti jonkun työntekijän nimipäiviä. Eipä heillä juuri muutakaan tekemistä ollut. Kerroin heille kuitenkin kuinka monta henkilöä salissa oli ja tilasin meille kaikille Chateaubriandit ja juotavat päälle. Tilaukseni otettiin vastaan.

Palasin saliin muun seurueen luokse. Odottelimme ja kuuntelimme keittiöstä kantautuvaa laulua. Kun nimipäiviä viettävä porukka aloitti kuudennen kerran meidän tulomme jälkeen saman ”Hej Sokoly” -laulun, pöytäseurueeni ei enää laulanut mukana.

Lopulta tarjoilija saapui ja toi tilaamani juomat ja jopa vähän enemmänkin kuin olin tilannut ilmoittaen, että tänään ravintolassa ei sitten ruokaa tarjoilla. Juomat tuotuaan hän päätti yllättäen viihdyttää meitä. Tanssiparketin laidalla orkesterikorokkeen päällä oli peitteen alla rummut, ja jostain tarjoilija löysi vielä rumpupalikatkin. Montaa lyöntiä tarjoilija ei kuitenkaan ehtinyt paukuttaa ennen kuin hän kaatui rumpujen päälle.

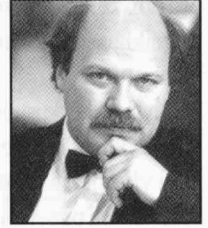
Joimme juomat, maksoin, ja lähdimme etsimään toista ruokapaikkaa. Sellainen löytyi lopulta ja saimme sianvatsakeittoa ja kaalipataa syödäksemme.

Aivan vaikeuksista ruokailumme ei siinäkään ravintolassa sujunut, sillä jouduimme illallisen päätteeksi pakenemaan ravintolasta keittiön kautta sen henkilökunnan suosiollisella avustuksella. Ravin-

tolasalissa syntyi ankara ja nopeasti eskaloituva kapakkatappelu, johon kukaan meistä ei halunnut osallistua.

Tuon ensi vierailun jälkeen olen käynyt Lublinissa usein. Nykyään kaupungissa on useita kunnon hotellia. Kansainvälisiin kauppaketjuihin kuuluvien supermarkettien valikoimat ovat sellaisia kuin missä tahansa muussakin keskieurooppalaisessa maassa. Huoltoasemissakin on nykyään valinnanvaraa ja ne ovat siistejä. Sama koskee useimpia ravintoloita ja pikaruokaketjujen pizza ja hampurilaispaikkoja. Kaupungin katukuva on muuttunut 1980-luvun jälkeen paljon värikkäämmäksi ja elävämmäksi. Tässä kaupungissa on oma viehätyksensä. Toivon vain, että myös nämä vanhan kaupungin sivukatujen varrella olevat talot ehdi-

tään pelastaa ennen kuin on liian myöhäistä. Hämmä on jo laskeutunut.

M a r t t i P u u k k o

Kirjoittaja on toimittaja-dokumentaristi, joka on erikoistunut itäisen Keski-Euroopan (erityisesti Puolan) alueen kysymyksiin. Julkaissut mm. teokset Unelman pitkä varjo (1995) ja Puolalainen vuorokausi (1997).